

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 року № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Загальна декларація прав людини: Міжнародний документ від 10.12.1948 року. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_015
3. Міжнародний Пакт про громадянські і політичні права: Міжнародний документ від 16.12.1966 року. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_043
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: Міжнародний документ від 11 листопада 1950 року. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_004
5. Посібник зі статті 15 Європейської конвенції з прав людини. Рада Європи/Європейський суд з прав людини, 2016. 16 с.

УДК 347.73:336.22

Герчаківський С. Д.

*к.е.н., доцент кафедри податків і
фіскальної політики Західноукраїнського
національного університету*

ЗАКОНОДАВСТВО ЄС У СФЕРІ АКЦИЗНОГО ОПОДАТКУВАННЯ ЕНЕРГОПРОДУКТІВ В ПАРАДИГМІ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Система приписів та стандартів міжнародного і, в тому числі, права Європейського Союзу має чітко визначену національно-правову спрямованість, адже саме правотворча, правозастосовна діяльність національних органів влади держави забезпечує реальне впровадження міжнародних стандартів у національну правову систему [1]. Розгляд наукових та прикладних проблем розвитку законодавства ЄС щодо акцизного оподаткування перебуває в актуальній площині гармонізації українського та європейського законодавств, при цьому слід відзначити і те, що «...ані в міжнародно-правовій теорії, ані в сучасній правотворчій практиці до останнього часу не приділялося належної уваги теорії гармонізації законодавства, з'ясуванню базових понять та підходів, хоча прикладні аспекти гармонізації законодавства є одними з найбільш актуальних і широкодосліджуваних у зарубіжній правовій теорії, особливо в сучасному праві ЄС» [2].

Держави-члени Європейського Союзу володіють доволі широкими правами щодо розробки системи податкового законодавства в контексті

відстоювання національних пріоритетів. При цьому членство в ЄС зосереджене на дотриманні та повазі деяких базових та основних принципів, які відображаються і на системі законодавства ЄС у сфері акцизного оподаткування енергопродуктів та електроенергії. Сюди варто віднести недискримінацію та реалізацію вільного переміщення товарів і послуг в рамках єдиного ринку. Такий підхід є обґрунтованим, зважаючи на те, що дедалі більше юридичних і фізичних осіб працюють у більш ніж одній країні, що спрощує їхні спроби сплатити найнижчий можливий податок чи акциз («мінімізація податків») або не платити нараховані податки («ухилення від сплати податків») у законний спосіб.

Україна ратифікувала Угоду про асоціацію між Україною та ЄС і його державами-членами у вересні 2014 року, з цього моменту всі органи влади, які мають повноваження в сфері європейської інтеграції, повинні забезпечити ефективне виконання взятих міжнародно-правових зобов'язань.

Стрижневим елементом Угоди є приведення законодавства України до права ЄС. Угода про асоціацію — це кілька сотень актів Європейського Союзу, положення яких повинні бути перенесені до національної системи України, тому розробка ефективного механізму наближення законодавства України до права ЄС є важливим елементом, який має безпосередній вплив на формування державної політики України в цілому. Директиви Ради ЄС, що гармонізують національне законодавство в сфері непрямого оподаткування, можна розподілити на дві групи: 1) директиви щодо ПДВ; 2) директиви щодо акцизів.

Одним із ключових постулатів податкової гармонізації законодавства в сфері акцизного оподаткування України і ЄС є імплементація норм Директив Ради ЄС щодо оподаткування продуктів енергії та електроенергії. Статтею 1 Директиви Ради ЄС N 2008/118/ЄС від 16 грудня 2008 року стосовно загальних умов акцизного збору, що відміняє Директиву N 92/12/ЄС, визначено перелік товарів, які віднесені до підакцизних, а саме: продукти енергії та електрична енергія (*energy products and electricity*); алкоголь та алкогольні напої (*alcohol and alcoholic beverages*); тютюнові вироби (*manufactured tobacco*). Водночас до енергоносіїв та електроенергії відносять: природний газ, вугілля, бензин, легке дизельне паливо, зріджений нафтовий газ, метан, тяжке дизельне паливо, керосин, електроенергія.

Директива Ради 2003/96/ЄС про реструктуризацію системи Співтовариства щодо оподаткування енергоносіїв та електроенергії фіксує ставки податків, які повинні бути імплементовані в національні законодавства держав-членів, встановлює правила оподаткування та винятки із них, а також уповноважує держав-членів робити такі винятки чи впроваджувати у національному законодавстві преференційний режим для певних енергетичних продуктів. Так зокрема, мінімальна ставка на етилований бензин складає 359 (коди 2710 11 31,

2710 11 41, 2710 11 45 та 2710 11 49) та свинцевий бензин 421 (коди 2710 11 31, 2710 11 51 та 2710 11 59), відповідно до Додатку 1 Директиви 2003/96/ЄС. Відповідно, мінімальні ставки, що введені на час воєнного стану в Україні [3] в принципі не відповідають вимогам Директиви 2003/96/ЄС.

Відповідно до пункту 3, держави-члени можуть застосовувати нульовий рівень оподаткування до енергетичних продуктів та електроенергії, що використовуються для сільськогосподарських, садівничих та риболовецьких робіт, а також у лісовому господарстві, але не в умовах воєнного часу, який Україна запровадила 24.02.2022 року відповідно до Указу Президента України № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні». Таким чином, в ЄС оподаткування енергетичних продуктів та електроенергії є одним з інструментів покращання, перш за все, екологічної ситуації.

Акцентуємо увагу і на тому, що Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» [3] не охопив зниження ставки акцизного податку на електроенергію, яка залишається діючою. Вважаємо, що в умовах воєнного стану варто доповнити зміни до Податкового кодексу України в частині справляння акцизного податку та ПДВ з електроенергії та деяких інших енергопродуктів, оскільки прийнятий парламентом України законопроект не покриває всі ризики, пов'язані з війною, розпочатою РФ проти України, які несуть громадяни та компанії України. Зокрема, вважаємо за доцільне: звільнення від акцизного податку електричної енергії; зниження ставки ПДВ до 7% на енергетичне вугілля, яке використовується для виробництва електричної та теплової енергії.

Послідовність, визначення етапів та швидкість імплементації Директиви Ради № 2003/96/ЄС в Україні в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення повинні враховувати наступні фактори: пріоритет захисту українського енергоринку та мінімізація забезпечення енергопродуктів з країн-агресорів – Російської Федерації та Білорусі; необхідність розширення енергетичних та ресурсоефективних технологій в контексті приєднання до європейської енергосистеми ENTSO-E; повоєнне відновлення енергомереж та транспортних коридорів з постачання енергопродуктів; екологізація виробництв електроенергії в напрямі розвитку зелених технологій; забезпечення захисту споживачів енергопродуктів та електроенергії в Україні; глобальні та національні ринкові цінові тренди на енергоносії в умовах післявоєнного відновлення (вже сьогодні наслідком війни стало оголошення Нідерландами, Португалією нових інвестицій в офшорну вітроенергетику, Бельгія відкладає закриття атомних електростанцій, Франція припиняє субсидування нових газових обігрівачів та збільшує їх для електричних теплових насосів тощо); потреби захисту довкілля від шкідливого виробництва електроенергії та

використання енергоресурсів (декарбонізація економіки), а також наслідків воєнних руйнувань; інфляційні очікування та девальвація національної грошової одиниці; запобігання схемам ухилення від сплати податків при оподаткуванні енергопродуктів; підвищення ефективності податкового адміністрування процесів справляння податків з енергопродуктів та електроенергії та ін.

Етапізація наближення оподаткування енергопродуктів та електроенергії в Україні до Директиви Ради № 2003/96/ЄС та інших нормативно-правових актів ЄС має враховувати вплив перелічених факторів та будуватись в розрізі трьох можливих сценаріїв імплементації: сприятливого (відсутність воєнних дій), нейтрального (швидке закінчення воєнних дій та перехід до повоєнного відновлення) та негативного (довготривалі воєнні дії країни-агресора та перехід до фази замороженого конфлікту). На основі зазначеного, доцільним є розробка додаткових регламентів, правил та адміністративних положень, які будуть необхідними для узгодження вимог Директиви 2003/96/ЄС та для подальшої гармонізації податкового законодавства України та ЄС.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бережна К. В. Імплементація норм права Європейського Союзу в адміністративне законодавство України: концептуальні проблем. *Прикарпатський юридичний вісник*. Випуск 5. 2016. С.37.

2. Малишева Н.Р. Теоретичні аспекти гармонізації національного законодавства з міжнародним правом. *Проблеми гармонізації законодавства України з міжнародним правом: Матеріали науково-практичної конференції*. Київ: Ін-т законодавства Верховної Ради України. С. 87–92.

3. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text> (дата звернення: 02.04.2022)